

PODACI O ZDRAVSTVENOM STANJU STANOVNIŠTVA OPĆINE SENJ OD 1870—1900.

U svom izlaganju iznijet ću neke podatke o zdravstvenom stanju stanovništva na području današnje općine Senj za razdoblje od 1870—1900.

Materijal kojim sam se služila bile su matične knjige »umrvših« i rođenih u tom razdoblju, koje su bile dostupne u matičnim uredima naših mjesta, a neke podatke dobila sam i od Historijskog arhiva Rijeka.

U tim matičnim knjigama mogu se pratiti podaci samo poslije god. 1858, dok se za ranije razdoblje matice nalaze u Historijskom arhivu Hrvatske u Zagrebu.

Tridentinski koncil, koji se održavao od 1545. do 1563. pod pokroviteljstvom pape Pia X, Benedikta XV, radio je na tome da se svi crkveni propisi i norme od najstarijih vremena, tj. od Gratsnusa pa do 1563, skupe u jednu knjigu, takozvani Juris canonici. U tom crkveno-pravnom kodeksu kanon 470 nalaže da su župnici ili njihovi zamjenici dužni svaki za svoju župu voditi slijedeće matične knjige: knjige krštenih, potvrđenih, vjenčanih, umrlih i stališ duša. Te su se knjige u početku vodile za svaki pojedini slučaj narativno i time je prepušteno svakom pojedinom župniku da svojim riječima i po svome nahođenju unese podatke.

U starim matičnim knjigama jezik je većinom latinski, dok su najstariji primjeri s Krka pisani hrvatskim jezikom i glagoljicom. Te su knjige pohranjene u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Striktno odredbama kanona 470 crkvenog zakonika i sve naše župe vodile su svoje matice. Parice matičnih knjiga vode se od godine 1910, i to za slučaj da originali nestanu ili se kojom elementarnom nepogodom unište.

U ono vrijeme Krivi Put administrativno je pripadao Ogulinu, Krasno Jurjevu, Senjska Draga, Stolac i Vratnik Senju, a Jablanac, Stinica i Prizna Pagu.

Sladović piše o zdravstvenom stanju stanovništva grada Senja za prvu polovicu XIX vijeka slijedeće:

Smrtnost u Senju veoma je mala i na 2700 stanovnika grada umire mjesečno samo jedan. No u maticama umrlih druge polovice vijeka stanje je drugačije.

I Magdić piše veoma povoljno o zdravstvenom stanju Senjana: Senjani su srednjeg rasta, muškarci jezgroviti, širokih prsiju, ženske većim dijelom

vitke. I jedni i drugi ponajviše crnomanjasti. Čeljad uopće čila i zdrava.

U maticama četrdesetih do pedesetih godina XIX vijeka često se nalazi dijagnoza phtitis pulmonalis.

Od godine 1836. gradski liječnik Senja bio je Natalis Klemenčić, rodom Senjanin, koji je bio poznat javni i društveni radnik, osnivač senjske glazbe i jedan od najaktivnijih članova »Ferajne«. Podatke o njemu i njegovoj obitelji pronašla sam u matičnim knjigama, i to su: Prva žena Agneza rođ. Vranicani umire 1855. od kolere. Druga žena je Katarina Tonković, od koje je 31 godinu stariji.

Godine 1872, kada je bio u dobi od 65 godina, umire mu sin Branko od 3 godine i 6/12 od dg. spasmus, a 1873. sin Natalis u dobi od 10/12 od iste dijagnoze.

U popisu zdravstvenih radnika iz 1879. nalazimo i ova imena: dr Josip Milan Moravec — gradski fizik, Franjo Fröhlich i Franjo Löwenthal — kraljevski nadranarnici i 2 konjska vidara — Mile Trbuović i Ivan Šojat. U to vrijeme ljekarnu vodi Josip Accurti — sin istoimenog oca, također ljekarnika.

U Senju se god. 1870. rodilo 119 umrlo 84

1871.	„	108	„	103
1872.	„	124	„	117
1873.	„	138	„	139

1873. godine Vitalni indeks je negativan, a prosječan za navedene godine 1,2.

Za područje cijele općine Senj podaci su slijedeći:

1870.	U	394	R	627
1871.	U	458	R	630
1872.	U	457	R	633
1873.	U	525	R	641

Tako je u tom razdoblju rođeno ukupno 2531 dijete, a umrlo 1834, vitalni indeks 1,38.

Najviše se djece rađalo još u Krivom Putu, prosječno kao i u Senju — 125 djece na godinu, u Jablancu od 80 do 95 na godinu, Stolac i Senjska Draga imaju vitalni indeks 1,85. I još jedan podatak za Krivi Put od 1878. do 1888. godine:

ukupno je rođeno 1398 djece, a umrlo je 900 odraslih.

Usporedimo to s aktualnim podacima na području općine:

1970.	R	125	U	91
1971.	R	148	U	123
1972.	R	127	U	94
1973.	R	88	U	109
		<hr/>	<hr/>	
	R	488	U	417

Dakle, u četiri navedene godine rođeno je 2043 manje djece nego prije 100 godina za isto vremensko razdoblje, a umrlo je manje 1417 osoba.

U Jablancu je tih godina umiralo 1/5 rođene djece u prvoj godini života.

U gradu Senju smrtnost po dobi izgledala je u skupinama ovako:
U dobi od 0 — 1 godine života 21% od ukupnog broja umrlih

„	„	„	1 — 4	„	„	23,9%
„	„	„	5 — 10	„	„	6%
„	„	„	10 — 20	„	„	2,9%
„	„	„	20 — 30	„	„	9%
„	„	„	30 — 40	„	„	6,90%
„	„	„	40 — 50	„	„	6%
„	„	„	50 — 60	„	„	6%

a u dobi od 60 godina više od 15%.

Od svih oboljenja koje su uzrokom smrti najčešće je turberkuloza. U senjskoj knjizi umrlih dolazi pod slijedećim nazivima: tuberculosis, tuberculi, scrophuli, phtysis, TBC, jectica, meningitis TBC.

Ukupno 139 smrtnih slučajeva TBC za 4 godine, prosječno 35 umrlih godišnje. Za komparaciju — 1970. bilježim 1 smrtni slučaj prouzrokovan TBC oboljenjem.

Od TBC puno se umiralo i u Krivom Putu. Od 1878, do 1888. zabilježeno je 198 sušica kao uzrok smrti.

Često su dijagnoze neodređene. Kod većine umrlih navedeni su samo simptomi ili stanje organizma. Često se navode simptomi: kalores, oganj, kašalj, tuisis, spasmus, hydrops, vomitus, febris neuroza, diarhea ili stanje organizma kao debilitas, senectus, marasmus senilis ili pak samo mors naturalis, pa bilo to u dobi od 6 mjeseci, godine dana ili 80 godina.

Carcinom je upisan svega 4 puta. Od zaraznih oboljenja ubilježena su slijedeća: dyphteritis, dysenteria, typhus, erisipelas, morbilli, variola vera, guturis diphteris, inflamatio guturis, scarletina, tuisis convulsiva, kukurikavac, angina membranacea. Od dijagnoze — spasmus — umirao je veliki broj male djece. U Senju ukupno 54, a 65 slučajeva za područje općine Senj. Tako je u tom razdoblju umrlo od apopleksije 20, febris depascens 23, mrtvorodene djece 19, dizenterije 14, marasmus senilis 37, inflamatio pulmonum 24, debilitas 189, typhus 41 + Jurjevo 25, difficilis partus 9, angina 162. Samo u Krasnu zabilježeno je 75 slučajeva, u Jablancu 32 i Jurjevu 39.

Variola 16, mors naturalis 125, infarkt, 3, febris puerperii 5, morbilli 19, phrenesis 14, dyphteris 15, inflamatio gutturis 19, insufitentia valvulae mitralis 1.

Usljed naloga Visokog glavnog zapovjedništva Vojne krajine od 1878. nadalje, imadu se matice u hrvatskom jeziku voditi. Dijagnoze na našem jeziku u knjizi Krivog Puta izgledaju ovako: gerlica — 76, oganj — 142, sušica — 198, ostarjelost — 146, slabinja — 92, pošalina — 50, vodenica — 30, fraz — 13, narafska smrt — 80, užagline crievlja, kozice, kaplja, smerznuti, klenitavna benavost, rak-rana, žutenica, žestok krvotok, očinja bolest.

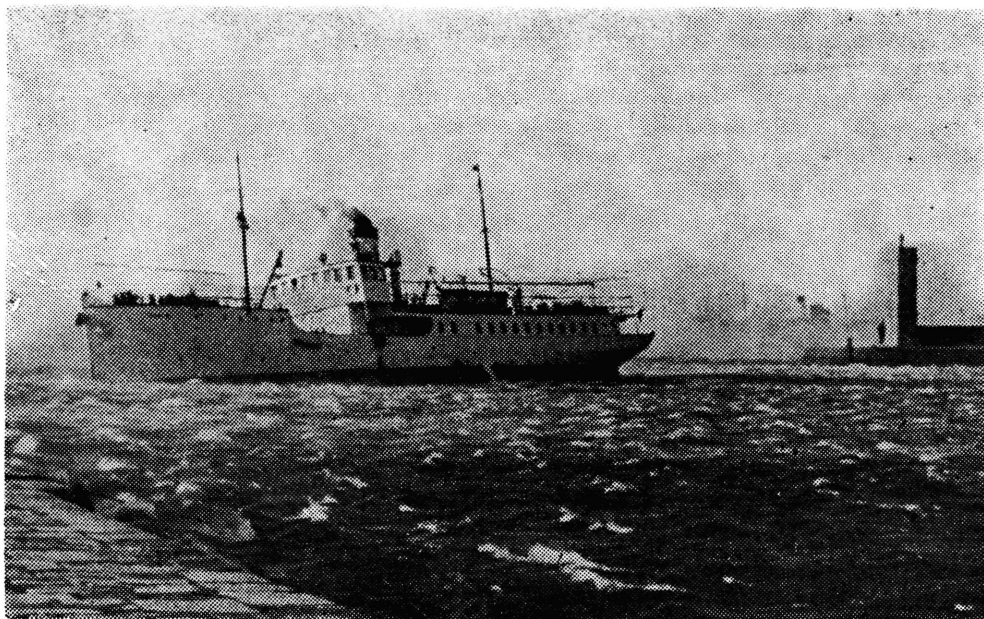
Vadeći podatke iz knjige umrlih za grad Senj, upalo mi je u oči da je od 1870. do 1873. među umrlom djecom do godine dana bilo 19 nezakonite djece. To mi je dalo poticaja da obradim podatke i za broj vanbračne djece rođene u Senju od 1878. do 1900, a to je ukupno 217, što je 10% od ukupnog broja rođene djece. Od 1970. do 1973. rođeno je prosječno 4 vanbračne djece na godinu. U podacima o zanimanju majki najčešće nalazimo zvanje

kao npr. serviens, služakinja, peračica, posluškinja, pa kasnije — radnica tvornice duhana.

Vjerujem da su vas ove brojke već dobrano umorile. No, one su nam pomogle da sagledamo zdravstveno stanje naroda ovoga kraja prije 100 godina.

Danas kada živimo u doba moderne medicine i kada se patologija bitno izmijenila, a život nije više tako surov i smrt ne kosi tako nemilice mladost kao prije, založimo se svi da poboljšamo još više zdravstveno stanje stanovništva ovoga kraja i da primijenimo maksimalno i na vrijeme sve tekovine medicinske nauke.

Danas oko 9500 stanovnika, koji se svake godine osipaju, pronađimo načina i mogućnosti da mortalitet i morbiditet opada, a natalitet da raste.

Sl. 158 — Parobrod »Kotor« u senjskoj luci. Zimska nevera 1960.